

2. Рішення ЄСПЛ у справі *A і Інші проти Сполученого Королівства* [ВП], № 3455/05, 19 лютого 2009 року. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-117642>
3. Рішення ЄСПЛ у справі *Mehmet Hasan Altan проти Туреччини*, 13237/17, 20 березня 2018 року. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-181862>
4. Рішення ЄСПЛ у справі *De Tommaso проти Італії* [ВП], № 43395/09, 23 лютого 2017 року. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-171804>
5. Рішення ЄСПЛ у справі *Vuzadji проти Республіки Молдова* [ВП], № 23755/07, 5 липня 2016 року. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-164928>
6. Рішення ЄСПЛ у справі *Енхорн проти Швеції*, № 56529/00, 25 січня 2005 року. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-125496>

Шиян Анатолій Григорович,

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ СЛІДЧІ ПОМИЛКИ, ДОПУЩЕНІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОГЛЯДУ, ЯК ПІДСТАВИ ДЛЯ ВИЗНАННЯ ДОКАЗІВ НЕДОПУСТИМИМИ

У кримінальних провадженнях, переважно пов'язаних із вчиненням кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 263, 307, 309 Кримінального кодексу України (далі – КК) [1], нерідко приходиться спостерігати ситуації, коли вогнепальна або холодна зброя, бойові припаси, вибухові речовини або вибухові пристрої, наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги вилучаються в ході проведення слідчої (розшукової) дії, яка слідчими іменується «оглядом», «оглядом місцевості», «оглядом місця події», тощо. Також зустрічаються випадки, коли речі вилучаються під час поверхневого огляду відповідної особи. Як засвідчує практика, зазначене вилучення здійснюється як до внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР), так і після цього.

Аналіз таких процесуальних ситуацій вказує на те, що досить часто замість оглядів «місця події», «місцевості», поверхневого огляду фактично здійснюється огляд особи, під час якого на її тілі, під одягом або в самому одязі чи взутті особи знаходять відповідні речі, зберігання яких підпадає під ознаки кримінальних правопорушень. При цьому слідчі зовсім не беруть до уваги такі важливі обставини:

- 1) чи передбачає кримінальне процесуальне законодавство України огляд такого специфічного об'єкту як особа;
- 2) що такий огляд ними здійснюється вже після затримання особи іншими співробітниками поліції;
- 3) чи були дотримані при огляді процесуальні права особи і забезпечені можливості для їх реалізації;
- 4) чи добровільно і самостійно видавались особою речі, які знаходились у неї в момент затримання.

Для того, щоб визначитися з відповідністю таких оглядів вимогам Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК), є потреба здійснення відповідного аналізу та оцінки згаданих вище обставин.

1. Проводячи так звані огляди «місця події», «місцевості» і фактично здійснюючи при цьому огляд особи, слідчі чомусь забувають, що КПК України не передбачає можливість здійснення огляду особи (за винятком освідування, мова про яке буде вестися нижче). Так, ч. 1 ст. 237 КПК визначено, що «З метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів» [2]. Якоїсь згадки про проведення огляду особи положення даної статті КПК не містить.

Що стосується освідування особи, то дана слідча (розшукова) дія може проводитися в ході досудового розслідування кримінального провадження на підставі постанови прокурора для виявлення на **тілі підозрюваного, свідка чи потерпілого слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет**, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу (ч. 1 ст. 241

КПК). Тому, зазначена слідча (розшукова) дія не може застосовуватися для виявлення і вилучення в особи якихось заборонених об'єктів, які знаходяться в її одязі, взутті або інших речах. Особливо це стосується випадків, коли відомості про кримінальне правопорушення ще не внесено до ЄРДР.

Як засвідчує судова практика, до проведення таких оглядів особи суди підходять дуже критично і досить часто визнають отримані фактичні дані недопустимими [3].

2. Одним з найбільш поширених випадків визнання судами доказів недопустимими є ситуації, коли слідчий здійснює вилучення відповідних речей під час огляду особи (оформлених протоколами огляду «місця події», «місцевості» тощо) вже після її затримання іншими співробітниками поліції. Виходячи з усталеного в слідчій практиці положення, що затриманою є особа, стосовно якої складено протокол затримання, слідчі забувають про вимоги ст. 209 КПК, яка визначає таке: «Особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою». Тому, проведення огляду особи в таких ситуаціях суди розцінюють як проведення обшуку особи; отримані при цьому фактичні дані визнають недопустимими доказами. Так, в постанові від 21 січня 2020 року у справі № 756/8425/17 (провадження № 51-859км19) колегія суддів Касаційного кримінального суду Верховного Суду зазначила: «...згідно з даними, відображеними на носії інформації, на якому зафіксовано перебіг судового засідання, свідок ОСОБА_2 у своїх показаннях суду також зазначав про те, що він, прибувши за викликом про затримання особи, стосовно якої є підозри у зберіганні наркотичних засобів, побачив на місці події ОСОБА_1 з кайданками на руках і в оточенні інших працівників поліції... Таким чином, обставини конкретної справи свідчать, що ОСОБА_1

фактично був затриманий, однак всупереч вимогам ч. 5 ст. 208 вказаного Кодексу протоколу про його затримання не було складено і процесуальних прав не роз'яснено. Допущене порушення є істотним і за відсутності оформленого

відповідно до ч. 3 ст. 208 КПК протоколу обшуку затриманої особи слугувало для апеляційного суду безперечною підставою для поставлення під сумнів законності протоколу огляду місця події, на якому вирішальною мірою ґрунтується обвинувачення ОСОБА_1» [4].

3. У разі порушення відповідних вимог КПК, подібні наслідки можна очікувати від огляду особи, який здійснюється під час її поверхневої перевірки. Уповноважені службові особи, здійснюючи таку перевірку, не враховують того, що відповідно до ст. 34 Закону України «Про Національну поліцію» поверхнева перевірка як превентивний поліцейський захід є: а) здійсненням візуального огляду особи, проведенням по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом, візуальним оглядом речі або транспортного засобу (ч. 1); б) поліцейський для здійснення поверхневої перевірки особи може зупиняти осіб та/або оглядати їх, якщо існує достатньо підстав вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб (ч. 2); в) поверхнева перевірка речі або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу. Поліцейський при здійсненні поверхневої перевірки має право відкрити кришку багажника та/або двері салону (ч. 5); г) під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу особа повинна самостійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу (ч. 6); д) при виявленні в ході поверхневої перевірки будь-яких слідів правопорушення поліцейський забезпечує їх схоронність та огляд відповідно до вимог статті 237 Кримінального процесуального кодексу України (ч. 7) [5].

Якщо під час поверхневої перевірки особи наявні у неї речі працівники поліції: самостійно вилучають їх з-під одягу, його внутрішніх чи зовнішніх кишень, взуття, сумок, портфелів тощо на місці затримання такої особи; виконують подібні дії після доставляння затриманих осіб у відділення поліції; слідчі здійснюють огляди «місць події», «місцевості» після проведення поверхневої перевірки, фактично при цьому оглядаючи особу; під час поверхневої

перевірки затримана особа наявні у неї речі видає не самостійно і не добровільно, то такі дії судами визнаються неправомірними, а отримані докази - недопустимими. Зазвичай, підставою для цього завжди виступає факт того, що замість поверхневої перевірки фактично здійснюється обшук особи [6].

Враховуючи, що під час проведення так званих оглядів «місць події», «місцевості», поверхневої перевірки фактичні дані отримувались у не передбачений КПК України спосіб, інші похідні докази, на яких ґрунтувалося обвинувачення відповідних осіб, також визнавались недопустимими. На необхідність прийняття такого рішення вказує практика Європейського суду з прав людини (рішення від 30 червня 2008 року, 21 квітня 2011 року, справи «Гефген проти Німеччини» та «Нечипорук і Йонкало проти України»). Зокрема, згідно з доктриною цього Суду, якщо джерело доказів є недопустимим, то всі інші фактичні дані, отримані з його допомогою, будуть такими ж.

Бібліографічні посилання:

6. Кримінальний кодекс України: *чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 3 серп. 2020 року*. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. 292 с.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України: *чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 3 серп. 2020 року*. К.: ПАЛИВОДА А.В., 2020. 452 с.

8. Вирок Ставищенського районного суду Київської області від 16 січня 2019 року (провадження № 1-кп/378/4/19). URL: [https://protocol.ua/ua/sud_provedennya_obshuku_osobi_prihovanogo_pid_oglyad_mist_sya_podii_do_vnesennya_danih_do_erdr_e_grubim_porushennyam_norm_kpk_ukraini_\(stavishchenskiy_rayonniy_sud_vipravduvalniy_virok_16_01_2019_378_331_18\)/](https://protocol.ua/ua/sud_provedennya_obshuku_osobi_prihovanogo_pid_oglyad_mist_sya_podii_do_vnesennya_danih_do_erdr_e_grubim_porushennyam_norm_kpk_ukraini_(stavishchenskiy_rayonniy_sud_vipravduvalniy_virok_16_01_2019_378_331_18)/)

9. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21 січня 2020 року у справі № 756/8425/17 (провадження № 51-859км19). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87053575>

10. Закон України «Про Національну поліцію» / *Відомості Верховної Ради України*, 2015, № 40-41, ст. 379.

5. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 18 листопада 2020 року у справі № № 711/6059/19 (провадження № 51-856км20).
URL: https://protocol.ua/ru/vs_kks_viluchennya_predmetiv/

ШЕВЕЙКО Юлія
курсант 3 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань, гр. ФЕБ 842
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **ФЕДЧЕНКО Володимир**
професор кафедри кримінального процесу,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО АРЕШТУ МАЙНА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Кримінальне судочинство - це вид державної діяльності, необхідний для застосування норм матеріального кримінального права. У кримінальному судочинстві примус поширюється на фізичну свободу громадян, можливість вибору місця проживання і форми спілкування. Певні принципи примусу спрямовані на обмеження прав власності або інший вплив на сферу майнових відносин громадян і юридичних осіб.

Майновий примус полягає в адресному впливі на майнові права учасників кримінального процесу та інших осіб, що обумовлено необхідністю встановлення відповідного порядку ведення кримінального судочинства та забезпечення прав зацікавлених сторін.

Одне із завдань кримінального судочинства - захист прав і законних інтересів осіб і організацій, що стали жертвами злочинів. В цілому в системі заходів, що застосовуються державою для забезпечення і зміцнення законності, одне з центральних місць займає захист прав і свобод людини і громадянина. Без поваги прав громадян діяльність органів державної влади та управління, зокрема поліції, позбавлена будь-якого практичного та гуманітарного значення.